

Könyvismertetések

„Oly korban éltem én e földön...”

Lehet, hogy Radnóti Miklóst nem magyar nyilasok ölték meg, hanem Németország vagy a Szovjetunió valamelyik munkatáborában pusztult el?

Meddig élt még azután, hogy a bori táborból útnak indult fogolytársaival Németország felé? Mikor, és hol halt meg?

Miért hallgatott Radnóti sorsáról legjobb barátja, Ortutay Gyula?

Ki volt az, akinél megtalálták Radnóti Miklós bori noteszét az abdai tömegsírban?

Miért hiányzik a halálának kivizsgálásáról készült nyomozati anyag mintegy negyedrésze a kutatók számára hozzáférhető irattartóból?

Kik és miért lopták el az abdai kivégzés és a későbbi exhumálás leírását a Radnóti halálát kutató Dienes András-tól?

Miért halt meg szívelégtelenségben Dienes András néhány nappal később?

Miért nem emeltek soha vádat Radnóti Miklós meggyilkolásáért a bori munkaszolgálatosokat kísérő nyilas keretlegények ellen?

Miért végződött a későbbi nyomozás a tényleges felelősségre vonást megakadályozó, szégyenletes jogi csúszással?

Kiknek milyen érdeke fűződött ahhoz, hogy ne derüljön ki az igazság Radnóti haláláról?

Hová tűnt az abdai exhumálás jegyzőkönyvének másolata a Petőfi Irodalmi Múzeumból?

Miért fogadták el kritika nélkül az 1946-ban kialakított Radnóti-kánont a magyar irodalomtörténészek?

*

Hogyan került a bori táborba a későbbi magyar egészségügy számos jelentős egyénisége? Hogyan emlékezett naplójában bori munkaszolgálatára György Lajos, a magyarországi környezetvédelmi mozgalmak későbbi nagy öregje?

Milyen sors várt a bori táborban Justus Pálra, a szociáldemokrata íróra?

Kik voltak a bori munkatábor katonai vezetői, és egyéniségük, neveltetésük, világnézetük milyen hatással volt a foglyok sorsára? Milyen világszemlélet kell ahhoz, hogy valaki több száz védtelen civil legyilkolása árán jusson előbbre a ranglétrán? Milyen lelkiismerete lehet annak, aki tömeggyilkos múltját eltitkolva, tiszteletreméltó öregemberként óhajt új életet kezdeni?

Kik vállalták, hogy a nyilas kormány katonáiként börtönörökké lesznek, ahelyett hogy a Kárpátok szent bércein védték volna a hazát? S ha már ezt választották, miért lépték túl a hatáskörüket, miért akadályozták meg, hogy a Dunántúlon gyalogszerrel átkelő menetet a városok, falvak lakói vízzel, élelemmel, ruhával segítsék, a betegeteket a velük tartó orvosok és a helyi kórházak ellássák?

Miért szegültek szembe még a honvédelmi miniszter parancsával is, miért véreztették ki, ölték halomra a rájuk bízott foglyokat, ahelyett hogy használható munkaerőként átadták volna őket a német határon? Miért kegyetlenkedtek, miért váltak szadista gyilkosokká?

A bori munkaszolgálatosok magyar katonai parancsnoka a felelősségre vonás elől Dél-Amerikába szökött. Miért napolták el népbíróági perét, miért volt sikertelen minden felkutatására tett kísérlet, miért ejtették az ellene felhozott vádak, hogyan évülhettek el az általa elkövetett háborús bűncselekmények? Hogyan lehetséges, hogy parancsait túteljesítő, a dunántúli gyalogmenetet „mozgó veszőhelyé” változtató beosztottjainak csak egy ötödét állították bíróság elé?

*

Akit érdekel, hogy a fenti kérdésekre milyen válaszokat fogalmazott meg a pontosságáról és alaposságáról közismert jogász-szociológus, **Csapody Tamás**, olvassa el **Bori munkaszolgálatosok** című kötetét (Vince Kiadó, Budapest, 2011): ez a témakör első olyan kritikai feldolgozása, amely önálló helyszíni és levéltári kutatásokon alapul.

A jegyzetanyagával, irodalomjegyzékével, mutatóival és képanyagával együtt közel hatszázötven oldalas mű csak a szerző által megszabott időhatár- és témakörbeli korlátozások miatt nem tekinthető a bori munkaszolgálat történeti monográfiájának. Kutatásainak alapossága és módszertana, kérdéseinek megfogalmazása és több szempont szerinti megközelítése, a különféle források kritikai értékelése, hivatkozásainak pontossága mind arról győzi meg az olvasót, hogy a szerző teljességre törekedett. Megválaszolatlan kérdései, valószínűsíthető válaszai esetében világossá teszi, hogy a kutatók munkáját mindmáig megnehezítik a korabeli és későbbi politikai vezetés legfelsőbb szintű döntéseit kiszolgáló jogi-közigazgatási eljárások máig ható következményei.

A könyv szinte száraz tárgyilagossága ellenére is felkavaró olvasmány. Aki kézbe veszi, sokszor fog szembesülni a kérdéssel: „Én mit tettem volna ebben a helyzetben?” – és nem lesz könnyű válaszolnia.

Demeczky Jenő

A világ vallásai

Előszavában az igényes fordító, *Malik Tóth István* idézi *Ram Dass* találó megjegyzését, aki szerint e könyv – eredeti szakmája szerint építész végzettségű – szerzője, **D. E. Harding** a „spirituális csibészek” hagyományvonalához tartozik. Nekem is feltűnt az a magabiztos bátorság, amellyel áttekinti a létező nagy vallásokat, helyenként némi tiszteletlenségtől sem mentesen.

Az olvasónak sokat segít a kötet elején két egyszerű ábra: az egyik a vallások fő elágazásait, összefüggéseit, nagy változásait mutatja be, az évezredek is érzékeltetve, a másik jellemző földrajzi elterjedtségüket jeleníti meg. Már itt észrevehető, hogy a könyv bizonyos tekintetben a marxizmust is a vallási jelenségek közé sorolja.

Lefegyverző egyszerűséggel invitál a szerző – mint egy idegenvezető – e gondolati-lelki körutazásra, érzékeltetve, hogy nem maradhatunk teljesen kívülállóak, fontos, hogy állást foglaljunk, sőt ahhoz is veszi a bátorságot, hogy egy-két mondatos eszenciákban fogalmazzon meg általánosan fontos tanítást, amit ki-ki saját alkata és előélete szerint alkalmazhat saját életére, töltheti meg személyes vallási tapasztalataival.

A szerzőt valamennyi vallásban a misztika érdekli igazán, és az is kiténik, hogy keresztény gyökerei ellenére talán leginkább a zen lelkiségben van otthon. Minden bemutatott vallási tapasztalat legmélyebb gyökereit kutatja, és azok misztikus gyümölcseit sorakoztatja fel, zárójelbe téve a vallások hétköznapi, népi megjelenési formáinak gazdagságát, kulturális sokszínűségét.

Harding hosszabb ideig élt Indiában, nem meglepő módon különös szeretettel beszél a hindu gondolkodásról, nem hallgatva el annak fonák társadalmi vetületeit sem. Tárgyalja a buddhizmus fontos jellemzőit, déli és északi ágait. Áttekintést ad a konfucianizmus fejlődéséről, érintve a taoizmust és a buddhizmussal közös gyermeküket, a zent.

Nekem úgy tűnt, hogy szerzőnk kicsit mostohán bánik a judaizmussal, visszatetszőnek egy ponton találtam a sovinizmus veszélynének csattanós bemutatását. Két eltérő (heterodox és ortodox) megközelítésben ismerteti a kereszténységet, ezzel bizonyos távolságot teremtve-tartva tőle. Érdekes a keresztény misztikusok problémáinak megvilágítása is.

Kívülálló számára élményszerűen plasztikus ugyanakkor az iszlám ismertetése. Napjaink olvasóját a világpolitikai összefüggések miatt különösen érdeklik a iszlám belső mozgatórugói. Megkülönböztetett tisztelettel, szeretettel mutatja be a szúfi hagyomány gyümölcseit.

A modern tudomány kifejlődésének fontos előfeltételeként nevezi meg a „nyugati vallásokban” megnyilvánuló transzcendens istenhitet, amely a tudományos kutatás módszertanát megalapozva megbízik a természetben megvalósuló teremtői következetesség kiszámítható érvényességében.

E könyv nem tudományos jellegű, hanem inkább személyes figyelemfelkeltő, népszerű munka, meghívó, vonzó útikönyv egy szellemi-lelki (spirituális) kalandra, amelynek során az olvasó talán majd visszatál legbelső, igazi önmagához, és rátalál élete megoldására.

Tegzes István

Az ismertett könyv adatai:

D. E. Harding: A világ vallásai: a befelé vezető út. Filosz Kiadó, Budapest, 2008

Egy könyv az útkeresőknek

Zámbó Zoltán keszthelyi gimnáziumi tanár új, 2011 novemberében megjelent, **Életünk megbízható iránytűi** című könyvével hasonló célt tűzött maga elé, mint megelőző munkájával (*Új emberi világot!*, 2009): *korunk eltorzult értékrendű, káosz és szétesés felé tartó világában járható utakat, követendő irányokat, a sötétben eligazító fűszereket akar mutatni olvasóinak, föltéve, hogy azok a Teremtő Istenben bízva, Rá támaszkodva keresik a kibontakozást szűkebb és tágabb világuk nem egy esetben reménytelennek tűnő körülményeiből.*

A szerző mindjárt az elején, az Előszóban tisztázza: *„Aki ezt a könyvet írta, nem tagja semmilyen pártnak, egyháznak vagy felekezetnek sem, így minden külső befolyásoltságtól mentesen csupán azt veti papírra, amit lelkiismerete diktál. Az itt sorjázó gondolatok, vélekedések egy hatodfél évtizedes élet elfogulatlan vizsgálódásainak eredményei, s egyedül azt a célt szolgálják, hogy segítsenek eligazodni korunk útvesztőiben.”* Az elfogulatlanság, a pártatlanság kritériumának való megfelelés szándékára utal az Előszó mottója is: *„Az én vezérem bensőmből vezérel!”* (József Attila: *Levegőt!*)

A könyvben végig nagy szerepük van kiváló költők, jeles gondolkodók fajsúlyos verssorainak, bölcs megállapításainak, nemcsak az egyes fejezeteket bevezető mottóként, hanem a fejezetek szövegébe ágyazottan is. (Itt sem szempont az idézett politikai hovatartozása, vallási-ideológiai kötődése: Zámbó szemmel láthatóan a tárgyalt témához való illeszkedés és a minőség szerint válogat.)

A 86 oldalas könyvecske Előszóból, Utószóból és 24 rövid fejezetből áll. Ízelítőül néhány a fejezetcímek közül: *Törekvés a derűs életszemléletre; Törekvés az igazságra;*

Életközponúság; Törekvés az árnyalt gondolkodásra; Törekvés a közösségteremtésre; Törekvés a távlatos gondolkodásra; Törekvés a harmóniára; Törekvés valódi ünnepekre; Törekvés érték létrehozására; Törekvés a szelidségre; A Teremtés tisztelete; Istenre hangoltság.

A tárgyalt témák tehát elég sok területet érintenek, így szinte bárki találhat érdeklődésének, beállítottságának megfelelőt.

A fejezeteket láthatatlan, mégis jól kitapintható gondolati fonál fűzi egybe, ugyanakkor logikailag, tematikailag igen kevésbé épülnek egymásra, ezért olvasásuk sorrendje tetszőleges lehet.

Az *Életünk megbízható iránytűinek* írója végig törekszik arra, hogy idegen szavakat csak a lehető legkisebb mértékben használjon, hogy könyvének szövege közérthető legyen.

A mű egy osztrák katolikus dal egy sorával indul („A forráshoz vezető út az árral szemben halad”), s a „világvége évében” az utolsó idézet Luther Mártontól való: *„Ha tudnám, hogy holnap lesz a világvége, akkor ma ültetnék egy fát.”*

A könyv ezekkel a sorokkal zárul: *„Nekünk, a Föld és az emberiség sorsáért aggódóknak, tenni akaróknak sem marad más, mint a fáültetés folytatása: ameddig csak lehetséges. És még egyet tehetünk: Kérjük Istent imáinkban, hogy segítsen bennünket törekvéseinkben, hogy a bölcs belátás és az élet szeretete diadalmaskodjon a szűk látókörű ostobaság és a pénz imádata felett.”*

(A szerk.)

A könyvet A magyar a magyarért Alapítvány adta ki.